

Nu ska EU och USA bli de bästa vänner

Europa står inte längre i centrum för världspolitiken och det säkerhetspolitiska intresset. Efter det kalla krigets slut och Sovjetkommunismens sammanbrott är den europeiska frågan löst. Att USA bryr sig mindre om Europa i dag är egentligen ett sundhetstecken och ett bevis för att de senaste 60 årens politik lyckats. Den kvarstående frågan, där USA och Europa skiljer sig, är vilka konsekvenser som ska dras av denna framgång.

Under 2003 och 2004 blev konflikten mellan USA:s ledning och de stora västeuropeiska staterna djupare än någonsin. Irakkriget, dess förspel i FN och ockupationen därefter blev brännpunkten. Under 2004 underblåstes stridigheterna av de, illa dolda, västeuropeiska förhoppningarna om att George W Bush skulle förlora presidentvalet och att Europa och USA först skulle återfinna varandra under en ny ledning i Vita huset.

Nu blev president Bush återvald klart om än knappt. Fyra år till med Bush är ett oomstritt faktum. Med Yassir Arafats död har sedan nya möjligheter öppnat sig i Israel-Palestinakonflikten. Europa har lika stor anledning som USA att hoppas på valutgången i Irak och att våldet i det härjade landet minskar. USA och EU kunde mötas i stöd för den orange revolutionen i Ukraina. Iran och Nordkorea är återstående och växande internationella problem. Där förenas USA och Europa åtminstone i en gemensam bedömning av problemets vidd.

Efter terrorattackerna mot World Trade Center och Pentagon 11 september 2001 kom försvarsdepartementet och dess nykonservativa ideologer att dominera den amerikanska utrikespolitiken. USA ville utnyttja sin militära överlägsenhet för att i förebyggande syfte och utan att be om lov slå ut terrorister och skurkregimer som kunde tänkas stödja terrorism. Erfarenheten efter Natos omstridda bombkrig mot Serbien 1999 var att USA var starkt nog att bäst klara krigföringen på egen hand och man avstod från det solidariska stöd som Nato erbjöd till USA:s försvar efter 11 september. Under angreppet mot talibanernas Afghanistan ansåg man sig knappt ens behöva brittisk medverkan. För Irak skapade man visserligen en koalition. Men den var helt dominerad av USA. Den militära självsäkerheten gick igen diplomatiskt när inte bara FN utan också i stor utsträckning Nato ställdes åt sidan.

Med det fortsatta våldet i Irak känner USA nu sina militära resurser pressade. För de fortsatta uppgifter som USA ser som nödvändiga krävs inte i första hand egna militära ingripanden. Det är följaktligen logiskt för USA att nu söka återupprätta förbindelserna med Europa och dess organisationer. I Europa vill å andra sidan de flesta ledare komma ur låsningen med USA. Det utvidgade EU har hittills lyckats hålla samman på ett anmärkningsvärt sätt. Men i längden vågar EU inte äventyra enheten med motsättningar om synen på USA mellan ett gammalt kärn-EU och de nya USA-orienterade medlemmarna från det fordom Sovjetkontrollerade Central- och Östeuropa.

Härav ett nytt år 2005 med idel vänligheter mellan USA och EU. Den lilla scenen där dramatiken är över blir mötesplats för samtal om de svåra frågorna på den stora.

Redan Bush utnämning av den europaerfarna Condoleezza Rice som utrikesminister och därpå hennes val av Europavänner till de biträdande chefsposterna i utrikesdepartementet väckte europeiska förhoppningar. Utrikesministerns första Europaturné blev också en succé där alla symboliska vänskapsmarkeringar hamnade rätt. Platsen för hennes första stora linjeanförande, en statsvetenskaplig institution i Paris, blev viktigare än talets konkreta innehåll.

Alla förberedelser görs nu för att det ska gå lika bra när presidenten själv besöker Europa. EU:s, men också Natos, huvudstad Bryssel blir viktigaste mötesplats för att markera USA:s erkänsla för Europas egna samarbetsinstitutioner. Utrikesministerns särskilda betoning av

Frankrike vägs upp av att George W Bush kommer till Tyskland, där förbundskansler Schröder var den mest kompromisslöse kritikern av Irakkriget. Men Schröder får inte möta Bush i Berlin utan i Mainz, hemmaplan för kanslerns konservativa företrädare och tyska återföreningsledare Helmut Kohl. Den diplomatiska balansen med Ryssland och president Putin hoppas Bush klara av med att avslutningsvis träffa den ryske ledaren i Slovakien, Sovjetårens kommunistiska vapensmedja som blivit EU:s nykapitalistiska tillväxtraket och biltillverkare.

När Bush och hans försvarsminister Donald Rumsfeld under de hårdaste meningsmotsättningarna om Irak försökte spela ut det "gamla" och "nya" Europa mot varandra, svarade EU och dess utrikespolitiske talesman Javier Solana med att ta initiativet till den europeiska säkerhetsstrategi som antogs för ett år sedan. Den tjänade syftet att både ena EU och att formulera en syn på de strategiska frågorna som dels låg nära USA:s i betoningen av terroristhot och massförstörelsevapen, dels utvecklade europeiska tankar om diplomati och förebyggande fredsfrämjande verksamhet. Men i framgången med den europeiska säkerhetsstrategin ligger också nya spänningsmoment.

Ingen talar längre om behovet av ett traditionellt territorialförsvar i Europa. Detta var ursprungssyftet med Nato men nu ses inget hot mot Europas territorium. USA vill därför utveckla Natosamarbetet till att innebära europeiska bidrag, både civila och militära, till USA:s strategiska strävanden utanför Europa, främst i Mellanöstern och Centralasien. Särskilt de nya Natomedlemmarna i öster - liksom icke-medlemmen Sverige - vill egentligen mest ha kvar Nato för fortsatt territorialförsvar och för att bibehålla USA:s intresse i Europa. För fredsfrämjande, krishantering och demokratibyggnad vill de europeiska staterna utveckla säkerhets- och försvarspolitik i EU. I denna säkerhetspolitik kan och vill de sedan som EU i och för sig samarbeta med USA.

I denna utveckling blir då ingen plats för Nato. USA är inte intresserat av att driva Nato vidare som redskap för territorialförsvar och européerna vill ha EU som sitt organ för den bredare säkerhetspolitiken. Än så länge tassas det om detta i de diplomatiska korridorerna. Men inför den årliga internationella försvarskonferensen i München häromdagen talade förbundskansler Schröder klarspråk med ett påpekande att Nato inte längre är platsen där USA och Europa möts för strategiska överläggningar och planering. "Nato är dött" säger ledande tyska socialdemokrater som förre statssekreteraren i försvarsdepartementet och dessförrinnan Siprichtefen i Stockholm, Walther Stutzle.

Schröder tystades omedelbart ned av både EU:s Solana och USA:s Rumsfeld. När Bush ska resa runt i Europa, blir det nog därför mycket leenden och tal om gemensamma strävanden. Störande svårigheter om Natos framtid kommer att undvikas.

George W Bush har satt som mål för sin andra presidentperiod att sprida demokrati i världen. Hittills har USA förlitat sig på militära medel som skrämt också USA:s vänner, skadat USA:s anseende och inte hjälper långsiktigt. EU å andra sidan besitter medel. Förra årets utvidgning av den europeiska unionen visade på det väldiga instrument för förändring och demokratisering som löftet om medlemskap i EU är. Men som vi ser i fallet Ukraina tvekar EU om fortsättningen. EU kan men kanske inte vill. Här finns en bra utgångspunkt för meningsfulla samtal mellan USA och Europa.

ANDERS MELLBOURN